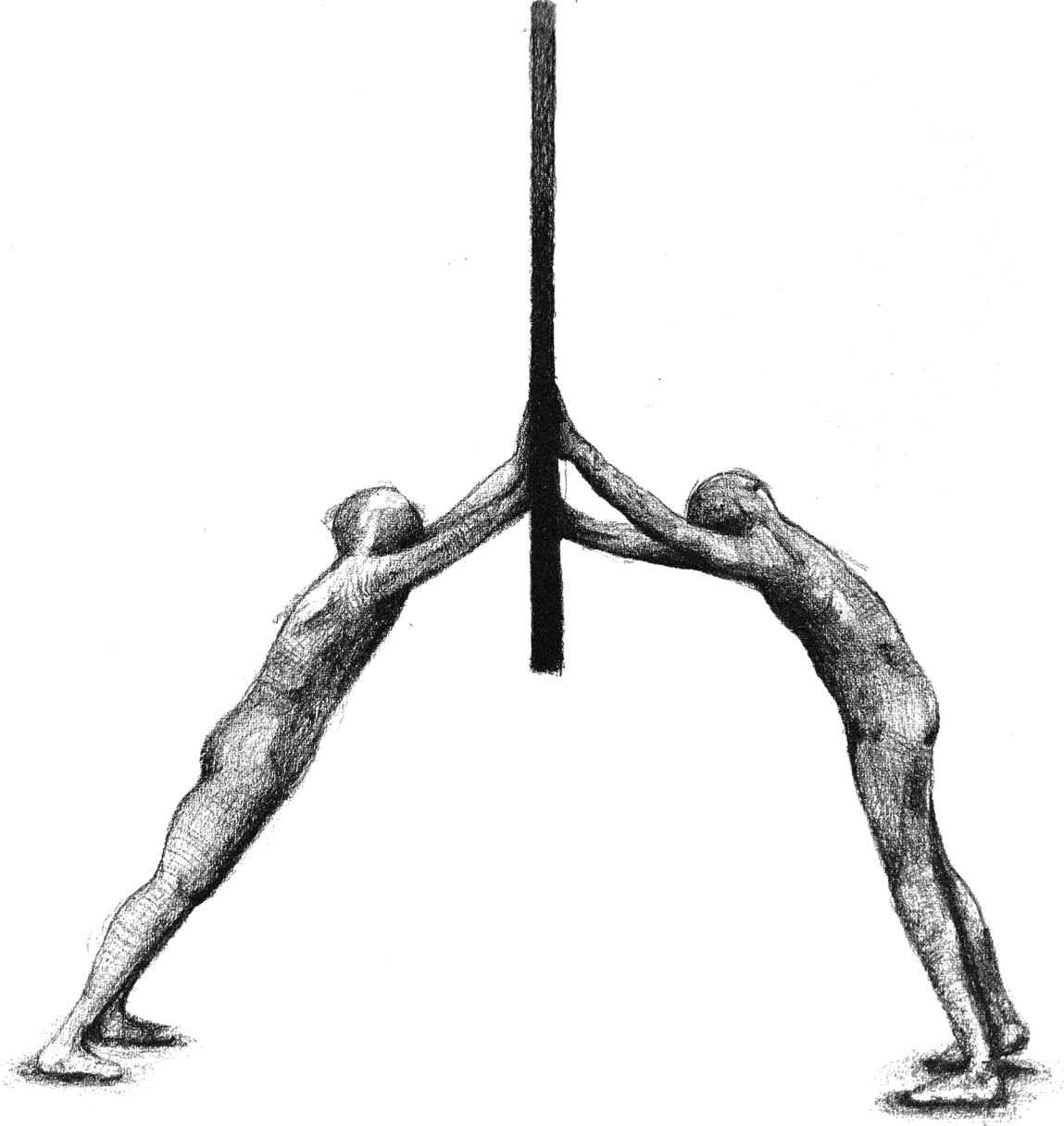

noktasız

e-ISSN: 2757-7430

düşünce dergisi

sayı 11
bahar 2023

eşitlik

Yayımcı ve Yayın Yönetmeni
Suat Kutay KÜÇÜKLER

Editör
Zeynep İlayda ÖZKURT YUMAK

Çeviri Editörü
Dilan BOZKURT

Görsel Editör ve Mizanpaj
Hande Beril KÜÇÜKLER

Düzeltili
İrem BAYRAKTAR

Kapak Çizimi
Hande Beril KÜÇÜKLER

Yazışma Adresi
noktasizdergi@gmail.com

 /noktasizdergi
 www.noktasizdergi.com

Eşitlik.

Egemenliğin ulusa ait olduğu, devlet yönetiminin ulus tarafından belirli bir süre için ve belirli yetkilerle seçildiği yönetim biçimi olarak cumhuriyet, başta politika bilimi ve politik felsefe olmak üzere sosyal bilimlerin pek çok alanının inceleme konusudur. “Cumhuriyet” sözcüğünün kökeni, Arapçada “cemiyet, toplum, kamu” anlamlarına gelen “cumhūr” sözcüğüne dayanmaktadır. “Cumhūr” sözcüğüne getirilen nispet eki ile oluşturulan “cumhuriyet”, köken anlamı bakımından “toplumun olan, kamuya ait” demektir. Cumhuriyetin Batı dillerindeki kökeni ise Latince “şey” anlamına gelen “rēs” ve “kamu” anlamına gelen “pūblica” kelimelerinden oluşarak aynı anlama ulaşmaktadır. Etimolojinin ışığında cumhuriyet, devleti ulusa ait kılan yönetimdir.

Egemenliğin ulusa ait olması, eşitlik düşüncesini ele almayı gerektirmektedir. Nitekim cumhuriyet, ulusun eşitliğine dayanmaktadır. Cumhuriyetin inşa ettiği Türk ulus kimliği, eşitlik düşüncesinden hareketle ayrıcalıklı sınıfları ortadan kaldırmıştır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi, kıyafet ve şapka devrimleri, tekke ve zaviyelerin kapatılması gibi cumhuriyet devrimleri göz önünde tutulduğunda da cumhuriyetin temelindeki eşitlik düşüncesini görmek mümkündür. “Ulus” kavramı; dini ve etnik ayrılıkların aşılması, ayrıcalıklı sınıfların ortadan kaldırılması anlamını taşımaktadır. Türk devrimi, bu devrimin önderi olan Atatürk’ün ifadesi ile Türk ulusunu mahvetmek isteyen emperyalizme ve Türk ulusunu yutmak isteyen kapitalizme karşı bir mücadeledir. Bu mücadelenin önemli bir aşaması, ulusal birliğin eşitlik temelinde sağlanmasıyla gerçekleştirilmektedir.

Bu yıl, Türk devletinde cumhuriyetin yüzüncü yılı. Noktasız Dergi, cumhuriyetimizin yüzüncü yılını, bu cumhuriyeti var eden düşünsel temelleri ele alarak kutluyor.

icindekiler

01 | **DÜNYA HIZLA İLERLİYOR**
Albert CAMUS
Çeviri: Zeynep İlayda ÖZKURT YUMAK

**TARİH, CİNSİYETTEN ARINDIRILARAK
YENİDEN YAZILABİLİR Mİ?** | 03
Damla TANRIKULU

08 | **CUMHURİYET'İN KURUCU İLKELERİ:
HALKÇILIK**
Erdem ALACADAĞ

KSENOPHON'UN KOMUTAN SEÇİLMESİ | 12
KSENOPHON
Çeviri: Batuhan İLHAN

16 | **XII. ULUSLARARASI KADINLAR BİRLİĞİ KONGRESİNDE
"EŞİTLİK" VE TÜRKİYE'NİN MISIRA' İLHAMI**
Tuğba DURAN

23

**ATATÜRK DEVRİMİ BAĞLAMINDA SIMONE DE
BEAUVOIR'IN İKİNCİ CİNSİYETİ**

Z. Kevser ŞAHİN

**CUMHURİYETİN KURULUŞU:
AZINLIKLAR VE ULUS DEVLET**
Prof. Dr. Ömer TURAN ile Röportaj

26

32

**CUMHURİYETİN YÜZÜNCÜ YILINDA TÜRK
HUKUK SİSTEMİ**

Prof. Dr. Yasemin IŞIKTAÇ ile Röportaj

XII. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresinde “Eşitlik” ve Türkiye’nin Mısır’a İlhamı

Tuğba DURAN

XII. ULUSLARARASI KADINLAR BİRLİĞİ KONGRESİ VE ÖNEMİ

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşunun hemen ardından toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması adına yaptığı reformlarla dönemin dünya ülkelerine öncülük etmiştir. Bu reformlar erken dönemde ağırlıklı olarak kadının eğitim

hakkı üzerinde yoğunlaşmıştır. Osmanlı’nın son dönemlerinde başlayan Dârü’l-Mualimâtın ve İnâs Dârü’l-Fünûnunun açılması gibi yenilik hareketleri, Cumhuriyet ile daha ileri taşınmıştır. 1923 yılında, Mustafa Ke-

mal Atatürk’ün “Milletimizin, memleketimizin irfan yuvaları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın ve erkek aynı şekilde oradan çıkmalıdır...”¹ sözlerinin akabinde 1924 Tevhîd-i Tedrisât Kanunu ile tüm eğitim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmış ve eğitimde fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır. Bunları farklı alanlarda yapılan 1926 Türk Medeni Kanunu ile kadınlara boşanma ve velayet hakkının verilmesi ve 1934 senesinde ise kadınlara anayasa değişikliği ile seçme ve seçilme hakkının tanınması gibi ıslahat hareketleri takip etmiştir. Tüm bu yeniliklerin gerçekleşmesi Batı toplumlarında dahi Türkiye’ye göre daha ileri tarihlere tekabül etmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği adına yapılan reformların gerçekleşmesinde, 1924 senesinde Nezihe Muhittin önderliğinde kurulan, kadınların siyasi, içtimai ve fikrî alanda yetiştirilmesini kendisine misyon edinen Türk Kadınlar Birliği’nin çabalarının katkısı büyüktür. Başta Nezihe Muhittin olmak üzere Türk Kadınlar Birliği üyeleri kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesinin üzerine düşmüş, kadın aday göstermeye çalışmış ve siyasi alandaki isteklerini dile getirmekten geri durmamışlardır.² Keza 1935 senesinde XII. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresinin (18-24 Nisan 1935) veya dönemin Türkçesi ile XII. Arsulusal Kadınlar Kongresinin İstanbul’da gerçekleştirilmesinde de Türk Kadınlar Birliği rol oynamıştır.

XII. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresinin İstanbul’da yapılması fikri öncelikle 1926 senesinde Türk Kadınlar Birliği Başkanı Nezihe Muhittin tarafından Uluslararası Kadınlar Birliği Başkanı Corbett Ashby’e teklif edilmiştir. Normal şartlar altında 1932 yılında Atina’da yapılacak olan kongre tüm dünyayı sarsan ekonomik kriz sebebiyle gerçekleştirilememiş, bunun üzerine 1934 yılında Lüksemburg’da yapılan toplantıda XII. kongrenin tahakkuk edeceği mekân olarak İstanbul belirlenmiştir.³ Bu kararı, Türkiye’de kadın-

ların siyasi sahada haklarını elde etmiş olmaları ve Türkiye Hükûmetinin kongrenin masraflarını karşılayacak olması etkilemiştir. Bir diğer önemli etken de kongreye Orta Doğu ülkelerinden kadınların dahil edilmek istenmesi olmuştur.

Atatürk’ün önderliğinde, toplumsal cinsiyet eşitliği sağlama noktasında, dönemine göre son derece geniş ufuklu ıslahatı ile kadına olan bakış açısını net bir şekilde ortaya koymuş olan Türkiye Cumhuriyeti, XII. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresine de büyük ihtimam göstermiştir. Öyle ki yalnızca kongrenin masrafları karşılanmamış, kongre için hatıra pulları bastırılması kararlaştırılmış ve bunun için kanun çıkarılmış, kongre mekânı olarak Yıldız Sarayı belirlenmiş, kongreye gelecek murahhaslar için Taksim civarında oteller ayarlanmış ve kongrenin organizasyonunu üstlenen Türk Kadınlar Birliğine Pera Palas’ta bir ofis tahsis edilmiş, otel ile saray arasında ulaşımı sağlayacak otobüsler dahi düşünülmüştür.⁴

Türk Kadınlar Birliği tarafından, kongreye Türk kadınlarını temsilen katılacak delegeler belirlenmiş ve altı komisyon tertip edilmiştir. “Hukukta Müsavat Komisyonu” Safiye Hüseyin ve Necile Refik’ten, “Ahlakta Müsavat Komisyonu” Lamia Refik ve Nermin Muvaffak’tan, “İşte Müsavat Komisyonu” Pakize Ahmed ve Leman Fuad’dan, “Evli Kadının Tabiiyeti Komisyonu” Nebahat Hamid ve Faika Nahid’den, Ârâ-i Umumiye Komisyonu Latife Bekir ve Mihri Pektaş’tan, Sulh Komisyonu ise Seniha Rauf ve Efzayiş Suad’dan oluşturulmuştur.⁵

İstanbul’da gerçekleştirilen 12. kongreye Türk kadınları tarafından katılım bu şekilde iken, dünya genelinden iştirake bakıldığında ise Uluslararası Kadınlar Birliğinin o zamana kadar düzenlemiş olduğu kongrelerden katılımı en yüksek olan kongre olarak öne çıkmaktadır. Öyle ki Mısır, Suriye, El-Cezire, İran, Hindistan, Jamaika, Yunanistan, Bulgaristan, Polonya, Danimarka, Belçika,

1 Asım Arı, “Tevhidi Tedrisat ve Laik Eğitim”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2 (2002): 185.

2 Gürcan Bozkır, “Türk Kadın Birliği (1924-1935), Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi 10 (2000): 100-104.

3 Selman Yaşar, *Basındaki Bilgiler Işığında 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi (18-26 Nisan 1935)* (Ankara: İksad Yayınevi, 2020), 28.

4 Suzan Ünal, “12. Arsulusal Kadınlar Kongresi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 44 (2016): 538-539.

5 Yaşar, “Basındaki Bilgiler Işığında 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi”, 66.

Finlandiya, İsveç, İspanya, Yeni Zelanda, Romanya, Fransa, Norveç, Hollanda, Amerika, İsviçre, Avustralya, Portekiz ve İtalya gibi kırka yakın ülkeden yaklaşık iki yüz milyonluk bir nüfusu temsil etmek üzere delegeler katılmıştır.⁶

Katılımın yoğunluğundan salona sığamadığı ve hoparlörler yardımıyla dinlenen kongrenin ilk günü yapılan açılış konuşmalarından sonra Atatürk’e, Türk kadınlarının Türkiye Cumhuriyeti’nde elde ettiği haklar sebebiyle bir tebrik telgrafi çekilmiştir. Atatürk’ün bu telgrafa verdiği cevap şu şekildedir: “Bana yollamış olduğunuz cemilekâr sözler için size teşekkür ederim. Siyasi ve içtimai hakların kadın tarafından istimalinin beşeriyetin saadeti ve prestiji nokta-i nazarından elzem olduğuna eminim. Kongre mesaisinin feyizli neticelere ulaşmasını dilerim.”⁷ Kongrenin birinci gününde dikkat çekici olan bir diğer olay ise Türkiye’nin ilk kadın milletvekilleri olan on yedi kişinin Latife Bekir tarafından sahneye davet edilip alkışlanması olmuştur.⁸

Yaklaşık bir hafta süren kongrenin sonunda yirmi madde karar alınmıştır. Birleşmiş Milletler, bu yirmi karardan beş tanesinin esas olduğunu ve hiçbir siyasi ve iktisadi tagayyürün bu maddelerde değişime sebep olamayacağı bildirilmiştir. Bu beş madde ilgili raporda şu şekilde sıralanmıştır:

1. Kadınların siyasal hakları
2. Eşit işe eşit ücret
3. Ahlakta birlik ve eşitlik
4. Evli kadınlar ile evli erkeklerin hak eşitliği
5. Dünya barışının sağlanması için kadınlar ile erkeklerin siyasal hayatta eşit yer almaları⁹

Gerek Türk Kadınlar Birliği tarafından kongre için hazırlanan komisyonlar incelendiğinde, gerek kongre kararlarına bakıldığında, bir haf-

ta süren bu kongrenin “eşitlik” teması çerçevesinde gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

TÜRKİYE’NİN KADIN MESELESİNDE MISIR’A İLHAMI

Bahsedildiği üzere kongreye kırka yakın ülkeden katılım gerçekleşmiş ve bu ülkelerden biri de Mısır olmuştur. Mısır’ın kongreye katılımı, hem Uluslararası Kadınlar Birliği’nin kongrelerine Orta Doğu ülkelerini dahil etmek istemesi noktasında hem de Mısırlı feminist lider, gazeteci ve Mısır Feminist Birliği’nin kurucusu olan Hüda Şaravi’nin önderliğindeki Mısır murahhaslarının kongrenin ardından Türkiye’den ilhamla aldıkları aksiyonlar münasebetinde önemlidir.

Orta Doğu’da kadın hareketleri ülke bazında değişiklik gösterse de Mısır kadın hareketlerinin Türkiye ile müşabih olduğu söylenebilir. Her ne kadar o dönemde Mısır genelinde, Türkiye’de gerçekleşen Atatürk devrimlerinin Mısır halkının geleneksel yaşamı ve ideolojik düşüncelerine uymaması sebebiyle Türkiye’ye sıcak bakılmasa da, bu benzerliğin oluşmasında Hüda Şaravi’nin kadın meselesinde Türkiye’yi örnek alması ve Mustafa Kemal Atatürk’e olan bakış açısı etkili olmuştur.¹⁰

Türkiye’nin Şaravi ve beraberinde kongreye gelen diğer delegeler aracılığıyla Mısır’a olan bu ilhamı, Cumhuriyet Gazetesi’nin 1935 senesi Nisan ayı sayılarına yansımıştır. Gazetede ay boyunca kongre münasebetiyle “kadın” ve “feminizm” temalı yazı ve görsellere yer verilmiştir. Mısır delegelerinin kongreye ve Türkiye’deki gelişmelere olan ilgisi, kongrenin duyulmasında büyük rol oynamış olan Türk kadın gazeteci Suat Derviş’in yazı dizisinde, henüz kongre başlamadan evvel görülmeye başlanmıştır.

6 Ünal, “12. Arsiulusal Kadınlar Kongresi”, 539.

7 “XII. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi”, Atatürk Ansiklopedisi, erişim 13 Mart, 2023. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/xii-uluslararasi-kadinlar-birliigi-kongresi/>

8 Yaşar, “Basındaki Bilgiler Işığında 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi”, 79-83.

9 Çilem Yıldız, “1935 Uluslararası Kadın Kongresinin Türk Basımına Yansıması” (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2022), 47.

10 Sedef Bulut ve Miray Vurmay Güzel, “Ortadoğulu Kadın Gözünden Atatürk Döneminde Kadın Hakları: Mısır Örneği”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 57 (2017): 3.

3 Nisan 1935 sayılı gazetede, “Önümüzdeki hafta muhtelif memleketlerin kadın murahhasları da gelmeğe başlayacaklardır. Bunlar arasında Mısır murahhas heyeti 50, Yugoslavya murahhas heyeti 17, Bulgar murahhas heyeti de 50 kişiden mürekkebirdir.”¹¹ satırlarına yer verilmiştir. Mısır’dan yoğun bir katılım beklendiği aşikârdır. Ertesi gün gazetede yer alan şu sözlerde ise Mısır murahhaslarının yalnızca kongreye iştirak etmekle kalmayıp miting ve ruzname çalışmalarına da katkı sağladığı anlaşılabilir:

“Feminizm kongresinin devam ettiği müddet zarfında İstanbulda biri sulh ve feminizm lehine diğeri de kadın ticareti aleyhine iki büyük miting yapılacaktır. Mitinglerin günü henüz kararlaştırılmamıştır. Haber aldığımız göre, uluslararası Kadınlar Birliği icra komitesi ayın 15 inde Yıldız sarayında toplanarak üç gün fasılasız çalışacaktır. Bu çalışmalar esnasında kongre ruznamesi ile mitingler hakkında kat’î kararlar verilecektir. İcra komitesi toplantılarına Hindistan ve Mısır Kadınlar Birliği başkanları da iştirak edeceklerdir.”¹²

Türkiye’ye geldikten sonra Hüda Şaravi, Mısır’da kadın meselesinde Atatürk İnkılaplarının örnek alındığını gazetecilere söylediği şu cümleleriyle açıkça ortaya koymuştur: “Şarkta kadınlığın kurtuluşunu Atatürke borçluyuz. Mısırdaki 1923 tenberi peçe kalkmıştır. Şimdi bizim kadınlarımız da şapka giyiyor, erkeklerle beraber geziyor. Tiyatrolarımızdan eski kafesler kaldırılmıştır.”¹³

Şaravi’nin şu sözlerinden ise Mısır kadınlarının kongreye olan ilgisini ölçmek mümkündür: “Dünya kadınlık hareketini yakından takip ediyoruz. Bu itibarla İstanbul kongresi bizim için bir bayram günüdür. Şimdiye kadar uluslararası kongrelerde 5 murahhasla iştirak ettiğimiz halde, İstanbul’a 12 arkadaş geldik. Vakit dar olmamış olsaydı 60-70 kişi belki de Mısır kadınlarının yarısı buraya gelmek istiyecikti.”¹⁴

Kongreden önce Mısır ve Yugoslav delegeleri birlikte Taksim Cumhuriyet Anıtı’na çelenk bırakmaya gitmişlerdir. Bu esnada Mısır heyeti başkanı Şaravi, tekrar Atatürk’e verdiği değeri tasdikler nitelikte şu sözleri söylemiş ve kendisine iyi dileklerini iletmiştir:

Mısır Murahhasları Taksim Cumhuriyet Anıtı Önünde¹⁵

“Heyetimiz kendisini bütün dünyanın tevecüh ve hayranlığına mahzar kılan, hürriyet ve müsavat prensiplerinin galibiyetini temsil eden bu abide önünde, Mısır kadınları namına Türkiye cumhuriyetini selâmlar! Vatanın kurtuluşunda cins farkı gözetmeksizin Türk kadınlığına bahşettiği mevkiden dolayı duyduğu derin memnuniyeti Türkiye’nin kurtarıcısı Kemâl Atatürk’e izhar için bu fırsattan istifade eder. Cesaretle başladığı bu büyük ıslahatı tamamlaması için, uzun ömre mazhar olmasını Allaha dua eder.”¹⁶

Bir başka Mısır delegesi olan gazeteci Saiza Nabarawi ise Türk basınının kongreye gösterdiği büyük özeni ve gazeteciler arasında bir kadın bulunduğunu fark etmiş, bu konudaki memnuniyetini dile getirmiştir: “Etrafımızı saran gazeteciler arasında bir Türk kadını da görmek bizim için bilhassa mucibi memnuniyet bir hâdise teşkil etti. Bu hâdise kadınların matbuat işinden de anladıklarını isbat ediyor. Biz buraya Türkiyenin tahakkuk ettirdiği büyük inkişafı hayran olmak için geldik.”¹⁷

11 “Uluslararası Kadın kongresi”, *Cumhuriyet*, 03 Nisan, 1935.

12 “Kadınlar kongresi”, *Cumhuriyet*, 04 Nisan, 1935.

13 “Kadının kurtuluşunu Atatürke borçluyuz”, *Cumhuriyet*, 13 Nisan, 1935.

14 “Kadının kurtuluşunu Atatürke borçluyuz”.

15 *Cumhuriyet*, 16 Nisan, 1935.

16 “Biz Türkiye’ye hayran olmağa geldik”, *Cumhuriyet*, 16 Nisan, 1935.

17 “Biz Türkiye’ye hayran olmağa geldik”.

Hüda Şaravi Kürsüde
Konuşmasını Yaparken¹⁸

Hüda Şaravi, kongrenin ikinci günü kürsüde konuşmasını yaparken İstanbul’un doğu ve batı arasında köprü görevi gördüğünü belirttiikten sonra yine Atatürk’e ve onun sözlerine de konuşmasında yer vermiştir:

“İstanbul Asya ile Avrupayı birleştiren bir şehirdir. Bu itibarla şarkla garbin beraber çalışması işinin canlı bir timsalidir... Şimdiye kadar birçok eskimiş akideler yüzünden beraber çalışamadık. Fakat şimdiye kadar kaldırması imkânsız görülen bu engeller Kemâl Atatürkün dâhi elile ortadan yok edildi. O büyük adamın dediği gibi “harbin sebeplerini ortadan kaldırırsanız, harbin yaraları kapanacaktır.”¹⁹

Yıldız Sarayı’nda gerçekleştirilen ve 24 Nisan tarihinde son bulan kongrenin hemen ardından 25 Nisan günü delegelerden oluşan otuz kişilik bir heyet Atatürk’ü ziyaret etmek üzere trenle Ankara’ya doğru yola koyulmuştur. Heyetin içerisinde bulunan Şaravi, gitmeden önce şu sözlerle heyecanını dile getirmiştir: “Bütün dünyayı hayrette bırakan şahsiyeti, kimsenin gösteremediği cesareti gösteren büyük adamı görmek, kendisini tebrik etmek en büyük dileğimdir. Yeni Türkiye’ye geldikten sonra onu yaratan adamı görmeden memleketime dönmüş olsaydım cidden esefedecektim.”²⁰

Ankara’ya olan kısa ziyaretin ardından gazetecilere “Ankaraya ilk defa gittim. Hükümet merkezinin bu kadar mükemmel ve güzel bir şehir olduğunu pek zannetmiyordum. Türk ırkının

pek kısa bir zaman içinde neler yapmağa muktedir olduğunu göreyek hayran oldum.”²¹ sözlerini sarf ederek beğenisini dile getiren Şaravi, ziyarete giden murahhas heyetinin Atatürk’e duyduğu hayranlığı ise şu şekilde ifade etmiştir: “Reisicumhur Atatürk bizi kabul etti. Çok sempatik, mütevazı tavırları ve fevkalâde zekâsile bütün kadın murahhasları adeta teshir etti.”²² Ardından oldukça çarpıcı olan ve günün gazetesinde manşet olarak yer alan kelimeleri zikretmiştir:

“Biz Mısırlılar zaten Atatürkü çok sever ve onun açtığı yolda yürümeği bir şeref biliriz. Hatta siz ona Atatürk dersiniz. Biz ise onu “Ata Şark” diye anarız. Çünkü yalnız Türkiye’nin değil bütün şarkın bilhassa kardeş Mısırın da Atası ve önderidir. Atatürk sayesinde Türk kadınının bugün nail olduğu inkişafı gıpta ile takib ediyoruz. Biz Türk kadınına ve Türklüğe yakın ve kardeş olmakla sevinç duyuyoruz.”²³

Siz Büyük Şefinize Atatürk diyorsunuz.

Biz onu Ataşark diye anarız!²⁴

Türk basınına bu şekilde yansıyan ilham, tabii ki Mısır’da da etkilerini göstermiştir. Hüda Şaravi tarafından kurulan Mısır Feminist Birliği, Türk Kadınlar Birliği’nden yaklaşık bir yıl sonra, 1923 yılında kurulmuş ve kuruluşundan iki yıl sonra ise L’Egyptienne dergisini çıkarmaya başlamıştır. Fransız dilinde çıkarılan ve hem yurtiçi hem de

18 Cumhuriyet, 28 Nisan, 1935.

19 “Kadınlar Kongresinde ikinci gün”, Cumhuriyet, 20 Nisan, 1935.

20 “Kadınlar kongresi bugün son celsesini yapıyor”, Cumhuriyet, 24 Nisan, 1935.

21 “Mısır kadınları ve Atatürk”, Cumhuriyet, 28 Nisan, 1935.

22 “Mısır kadınları ve Atatürk”.

23 “Mısır kadınları ve Atatürk”.

24 Cumhuriyet, 28 Nisan, 1935.

yurtdışında ilgi gören dergi, yalnızca Mısır Feminist Birliği’nin faaliyetlerinden bahsetmekle kalmıyor, aynı zamanda gerek doğuda gerek batıda kadın hareketlerini takip edip gelişmeleri aktarıyor ve çeşitli isimleri örnek gösteriyordu. Derginin örnek gösterdiği ilk Türk kadın Halide Edip Adıvar, ikinci Türk kadın ise Nezihe Muhiddin olmuştur.²⁵

Dergi sayfalarında Türkiye’ye yer ayrılmış, kadın hakları noktasında gerçekleşen yeniliklerden bahsedilmiştir. Özellikle kadının eğitim ve siyasal hakları üzerinde durulmuş ve Türk Medeni Kanunu ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca Halide Edip’in “Türk Kadınları” başlıklı imzalı yazısı yayımlanmış ve Mısır kadınları tarafından büyük ihtimam görmüştür.²⁶

Hatta dergi, kongreden yaklaşık bir yıl sonra 114. sayısını Türkiye özel sayısı çıkarmıştır. Bu sayıda on bir makale yer almıştır. İlk makaleyi Saiza Nabarawi kaleme almış ve XII. kongrenin öneminden bahsetmiştir. Nabarawi bu makalesinde Türk kadınlarına gıpta ettiğini dile getirmiştir. İkinci makale ise Necile Tevfik’in kongreye sunduğu rapordan ibaretken, üçüncü makalede Türkiye’de edebiyat ve sanatı konu edinmiş ve bazı Türk kadın sanatçılar zikredilmiştir. Dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci makaleler Yakup Kadri Karasomanoğlu, Falih Rıfkı Atay, Aka Gündüz ve Fatma Nimet Reşîd’in muhtelif konularda kaleme aldıkları yazılardan oluşmuştur. Sekizinci makale tekrar Nabarawi’ye ait olup Türkiye’de eğitim konu edilmiştir. Dokuzuncu makalede Türkiye’nin sosyal yardım kurumlarından, onuncu makalede ise Türkiye’nin ulaşım ağından ve doğal güzelliklerinden bahsedilmiştir. Son makalede ise Mısır delegelerinin İstanbul kongresiyle ilgili görüşleri ele alınmış ve bu kongrenin mutlak olan ataerkil düzeni sarsan bir gelişme olduğunun altı çizilmiştir. Derginin bu sayısının kapağında Atatürk yer almıştır.²⁷

Ayrıca Hüda Şaravi, bir gazetede yayımlanan ve Arapça olarak kendi anılarını kaleme aldığı

yazılarında kongreye dair hatıralarından, kongre kararlarından, bir sonraki kongrenin Mısır’da olmasının teklif edilmesinden ve Atatürk ile görüşmesinden ayrı ayrı alt başlıklar altında bahsetmiştir. Bu anılar 1981 yılında kitaplaştırılmıştır. Kitabın 44. bölümü kongre ve akabinde yaşananları içerir.²⁸ Şaravi’nin kongrenin hemen ardından Ankara’da Mustafa Kemal Atatürk ile görüşmesini içeren kısmı kitabın 2013 yılı baskısından naçizane tercüme ettik:

İstanbul’daki kongrenin son bulmasının ardından, Ankara’daki İsmet İnönü Kız Mektebi ile bazı kurum ve kuruluşları ziyaret etmeyi bittirmiştik ki tarafımıza asri Türkiye’nin kurtarıcısı Mustafa Kemal Atatürk’ün düzenlediği toplantıya katılma daveti geldi.

Davetli murahhaslar olarak çalışma odasının bitişiğinde bulunan salonda yarım daire şeklinde durduk. Kısa bir süre sonra kapı açıldı ve Atatürk kendisini çevreleyen bir ululuk ve azamet halesi ile içeri girdi. İhtiram ve hayranlık duyguları hepimize hükmetti. Öyle ki Uluslararası Kadınlar Birliği Başkanı Mrs. Corbett Ashby bile, kongre katılımcıları adına konuşmasını yaparken ürkmüş ve müteessir olmuş gibi görünüyordu.

Atatürk Türkçe olarak yanıt verdi. Kendisine ve diğer hanımlara teşekkür etti ve vatanlarına hizmet uğrunda sarf ettikleri çabalarını takdir etti. Her devletin murahhas heyeti başkanı takdim edilmeye başlandı. Benim sıram geldiğinde kendisiyle tercümansız, doğrudan Türkçe olarak konuştum. Arsıulusal Kadınlar Heyetinde vekil olan Müslüman ve Şarklı bir kadının onun önünde durup, Türkiye’de önderliğini yaptığı özgürlük hareketini Mısırlı kadınların takdir ettiğini belirten ve teşekkürlerini ileten konuşmasını Türkçe olarak yapması eşsiz bir manzaraydı. İslam ülkelerinin büyük kardeşi olan Türkiye’nin bu ülküsünün tüm şark devletlerini özgürleşmek ve kadın haklarını talep etmek adına çabalamaya teşvik ettiğini

25 Aslı Davaz, *Eşitsiz Kız Kardeşlik: Uluslararası ve Ortadoğu Kadın Hareketleri, 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014), 202-210.

26 Bulut ve Güzel, “Ortadoğulu Kadın Gözünden Atatürk Döneminde Kadın Hakları”, 15-16.

27 Davaz, *Eşitsiz Kız Kardeşlik*, 216-221.

28 Hüda Şaravi, *Müzekkerât Hudâ Şarâvî* (İngiltere: Hindavi Vakfı, 2013), 325-326.

söyledim. Ardından şunları ekledim: Türkler sizi “Atatürk” addediyorlarsa, ben bu kâfi değildir derim. Bize göre siz “Ataşark”sınız. Bana has olan bu kelimemden çok etkilendi. Başka hiçbir heyet başkanı tarafından bu manada bir kelam söylenmemişti. Derinden müteessir olmuş bir şekilde bana teşekkür etti. Sonrasında *L’egyptienne* dergisinde yayımlanmak üzere ulu önderden birlikte fotoğraf çekilmeyi rica ettim.

Asri Türkiye’nin resmi, henüz zihinlerde net değildi. Bu nedenle bazıları onu inançsızlık ve irtidat ile itham etti. Gazete ve mecmualarda bu konuda sayfalarca münakaşalar geçti. Lakin dönüşümden iki gün sonra yayımlanan *El-Mukattem* mecmuasının gazetecisi ile ettiğim kelamda söylediğim gibi: Bana öyle geliyor ki, yüce gazinin getirdiği bu yenilik, Boğaz’ın oğullarını veya kızlarını Garp medeniyetlerinin kılığına girdirmek değildi. Onun gayesi daha ziyade, zihniyetleri yenileyerek onları asri nesle ayak uyduran bir seviyeye getirmektir. O halde Türk kadını kıymetli doğu ruhunu kaybetmemiştir, aksine -asri uyanış sayesinde- onu dört odaya kapatıp orada korkunç bir cehaletin elinde rehin eden katılığı kaybetmiştir. Ve bu şüphesiz ki İstanbul’daki kardeşlerimize kaderin bir lütfudur.

KAYNAKÇA

Arı, Asım. “Tevhidi Tedrisat ve Laik Eğitim”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2 (2002): 185.

Atatürk Ansiklopedisi. “XII. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi”. Erişim 13 Mart, 2023. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/xii-uluslararasi-kadinlar-birligi-kongresi/>

“Biz Türkiyeye hayran olmağa geldik”. *Cumhuriyet*, 16 Nisan, 1935.

Bozkır, Gürcan. “Türk Kadın Birliği (1924-1935), *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 10 (2000): 100-104.

Bulut, Sedef ve Miray Vurmay Güzel. “Ortadoğulu Kadın Gözünden Atatürk Döneminde Kadın Hakları: Mısır Örneği”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 57 (2017): 3.

Davaz, Aslı. *Eşitsiz Kız Kardeşlik: Uluslararası ve Ortadoğu Kadın Hareketleri, 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.

“Kadının kurtuluşunu Atatürke borçluyuz”. *Cumhuriyet*, 13 Nisan, 1935.

“Kadınlar kongresi”. *Cumhuriyet*, 04 Nisan, 1935.

“Kadınlar kongresi bugün son celsesini yapıyor”. *Cumhuriyet*, 24 Nisan, 1935.

“Kadınlar Kongresinde ikinci gün”. *Cumhuriyet*, 20 Nisan, 1935.

“Mısır kadınları ve Atatürk”. *Cumhuriyet*, 28 Nisan, 1935.

Şaravi, Hüda. *Müzekkerât Hudâ Şa’râvî*. İngiltere: Hindavi Vakfı, 2013.

“Uluslararası Kadın kongresi”. *Cumhuriyet*, 03 Nisan, 1935.

Ünal, Suzan. “12. Arsiulusal Kadınlar Kongresi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 44 (2016): 538-539.

Yaşar, Selman. *Basındaki Bilgiler Işığında 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi*. Ankara: İksad Yayınevi, 2020.

Yıldız, Çilem. “1935 Uluslararası Kadın Kongresinin Türk Basınına Yansıması”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2022.